# מלחיץ: ההתקרבות של מצרים ואיראן מדאיגה ולא מסוקרת מספיק בתקשורת

written by רות וסרמן לנדה | 03.02.2024

יחסי ישראל־מצרים ידעו עליות ומורדות לאורך השנים, וגם לאחר החתימה על הסכמי קמפ דיוויד ב־1979. מעניין שדווקא באותה השנה התחוללה המהפכה האסלאמית באיראן  והידידות העמוקה והחמה שנרקמה בין ירושלים לטהרן ירדה באחת לטמיון ו"הוחלפה" כביכול בשלום קר, אך אסטרטגי, עם קהיר. הקור שאפיין את היחסים הבילטראליים עם מצרים כבר מתחילת הדרך, עוד ילווה את שתי המדינות לאורך ארבעת העשורים הבאים, למעט הפוגה קצרה לאחר החתימה על הסכמי אוסלו.

עד כה גברו האינטרסים המצריים והישראליים, בעיקר אלה הביטחוניים, על שורה ארוכה של מבצעים צבאיים שישראל ניהלה נגד הפלסטינים, שתי אינתיפאדות ומכשולים רבים נוספים. הם גם הצליחו להתגבר על היעדר החיבה הבסיסית שטבועה בעם המצרי אל ישראל בכלל והיהודים בפרט  תוצר של שנים ארוכות של אינדוקטרינציה ומערכת החינוך במצרים. רק בשנה האחרונה היינו עדים לפיגועי בודדים של חיילים או שוטרים מצרים נגד ישראלים  מקרה אחד לאורך הגבול המשותף ליד הר חריף ביוני אשתקד, שם תקף והרג חייל מצרי לוחמת ולוחם בעת שמירה, ומקרה נוסף שאירע מיד לאחר אירועי 7 באוקטובר, אז ירה מאבטח מצרי בגבר ישראלי שביקר כתייר במדינה. ואולם הצדדים מיהרו להשקיט את הרוחות, לנסות להוריד את הפרופיל הציבורי של הפרשות ולהמשיך לשדר עסקים כרגיל.

מאז החתימה על הסכמי אברהם חל אומנם שינוי מבורך בספרי הלימוד בבתי הספר היסודיים במצרים. מסרים אנטישמיים ואנטי־ישראליים מובהקים הוצאו מהספרים, במסגרת המאמץ שעשתה מצרים למצב את עצמה כמדינה אחראית ומכבדת מיעוטים בעיני המערב. מדובר בצעד שאיננו ברור מאליו במדינה שבה הדברים משתנים בקצב אטי ביותר, לעתים עד כדי תסכול, אולם המגמה החיובית נעצרה לפי שעה ולא התרחבה עדיין לחטיבות הביניים ולתיכונים.

בפועל, מיליוני מצרים צורכים כבר עשרות שנים מידעים ומסרים אנטישמיים לכל דבר ועניין ואנטי־ישראליים. בכל חודש רמדאן, למשל, התרגלו המצרים לצפות בסדרות אנטי־ישראליות העוסקות בפרשיות ריגול, בהן דמות ה"רשע" תמיד מגולמת על ידי סוכני מוסד ישראלים, בעוד הגיבורים המצרים גוברים עליהם בסופו של דבר. זאת, הגם שבשנים האחרונות נעשה מאמץ מסוים מצד הנשיא עבד אל־פתאח א־סיסי למזער במעט את המסרים הללו. אלו הן רק מקצת מהדוגמאות הרבות של הזנת הציבור המצרי בתחושות, במסרים ובחומרים אנטישמיים ואנטי־ישראליים.

ומכאן, בהיעדר תיקון לאינדוקטרינציה הזו, הציבור הרחב במצרים אינו מכיר את "הישראלי

היפה" אלא את התדמית השלילית של היהודי והישראלי כפי שזו מצטיירת בספרות, בקולנוע, בחומרי הלימוד ובעיתונות המצרית. מצטרפת לכך החמלה כלפי העם הפלסטיני וסבלו, כפי שזה מצטייר במדיה החברתית בעולם הערבי וברשתות אל־ג'זירה, אל־ערבייה ודומותיהן. כך נוצר מצב סוריאליסטי למדי שבו המשטר המצרי, המטפח אינטרסים ביטחוניים שהם בפירוש תואמים את אלה הישראליים ומנוגדים לאלה של חמאס, נאלץ להביא בחשבון את דעת הקהל השלילית מאוד של הרחוב המצרי כלפי ישראל והחיובית מאוד כלפי הפלסטינים, ולפעול במידה לא מבוטלת כמעט בניגוד לאינטרס העצמי שלו.

בכל הנוגע למלחמה הנוכחית של ישראל מול חמאס ברצועת עזה, מצד אחד  המשטר המצרי עומד על הרגליים האחוריות כדי למנוע מפלסטינים מהרצועה להיכנס לשטח סיני. ההנהגה המצרית יודעת היטב מדוע היא איננה חפצה בכך ומבינה כי הגעה "זמנית" של פלסטינים עלולה להפוך לקבועה בהחלט, כפי שניתן לראות בירדן ובמקומות נוספים שבהם נשמרים מחנות פליטים פלסטיניים במשך עשרות שנים.

יתרה מכך, המצרים מכירים את היכולות והשאיפות של חמאס  מבחינתם האחים המוסלמים  לנצל את השהייה הפלסטינית בחצי האי סיני לחיזוק מעמדם בזירה. זאת, משום שהם מבינים היטב את האידיאולוגיה שמאפיינת את חמאס, וזו איננה אידיאולוגיה לאומית שמעניקה חשיבות כלשהי לעצמאות מרצועת עזה או מיהודה ושומרון או אפילו מכל מדינת ישראל. ההפך. זו אידיאולוגיה דתית ששואפת להקמת ח'ליפות אסלאמית כלל עולמית, ולפיכך כוללת גם את מצרים.

מצד שני, הציבור המצרי הרי אוהד את האחים הפלסטינים ברצועת עזה, חומל עליהם ומצפה מהמשטר לפעול לעזרתם. וכך, מוצאת את עצמה מצרים מכוונת חצים נגד ישראל, מעודדת העברת עוד ועוד סיוע הומניטרי לפלסטינים ברצועה, הגם שהיא מודעת היטב לכך שחלק בלתי מבוטל מהאספקה נגנב על ידי חמאס, ומצהירה שוב ושוב שיש להפסיק את הלחימה ברצועת עזה  אף שהיא הייתה שמחה מאוד לראות את השמדתו של חמאס.

מסוכנת עוד יותר כעת היא ההתקרבות המסתמנת בין איראן לבין מצרים לאחרונה, אף על פי שזו כמעט איננה מקבלת ביטוי בתקשורת הישראלית. אסור בשום אופן להסיר את העיניים מהחתירה הבלתי נלאית של איראן לקנות השפעה במרחב. ברקע לכך יוזכר שיחסי מצרים עם איראן מלווים בחשדנות רבה: קהיר זוכרת היטב את מאמציה של טהרן לרגל בשטחה, ולא אחת אירעו, לאורך השנים, פרשיות של סילוק השגריר האיראני מאדמת מצרים על רקע דברים שכאלה.

בעוד איראן כבר פועלת שנים בתוך שטח ירדן לחיזוק מעמדה, ומנצלת את החולשה של המשטר בירדן כדי לחזק את דריסת הרגל שלה במדינה הקטנה האסטרטגית כל כך בשל קרבתה לישראל, ניסיונותיה עד כה לעשות את אותו הדבר במצרים עלו בתוהו. ולכן  ההתקרבות שמסתמנת לאחרונה בין המדינות מדאיגה ומעלה תהיות באשר לפיתיונות שמציעה איראן

למצרים בכל הקשור בפעולות החות'ים נגד ספינות העוברות לאזור.

ההתבטאות האחרונה של הנשיא סיסי בנדון שלפיה "תפגעו אך ורק בספינות שמיועדות לישראל" איננה מותירה הרבה מקום לספק ומדאיגה עוד יותר, שכן ייתכן שמדובר בהבנה איראנית־מצרית שלא לפגוע בנכסים הכלכליים המצריים, בתמורה לפגיעה שיטתית אך עקבית של מצרים בקשריה עם ישראל. לאיראן גם השפעה רבה ביבשת אפריקה החשובה מאוד למצרים, בעיקר באתיופיה, שמולה יש למצרים סכסוך ארוך שנים באשר לסכר האתיופי שנבנה על הנילוס וסוגיית חלוקת המים  אינטרס אסטרטגי שמדיר שינה מעיניה. איראן, שכבר שנים מחזקת את דריסת הרגל שלה במדינות רבות ביבשת אפריקה, היא אולי היחידה שבחוכמה רבה מושיטה את ידה למצרים בסוגיה שפשוט לא מעסיקה אף גורם אחר באזור. איראן, כמובן, לא תסתפק במתן עזרה בהקשר זה או אחר ללא תמורה הולמת

להוסיף על האמור לעיל, יחסי ישראל ומצרים נשענים, אומנם, בשנים האחרונות על שיתוף פעולה מצוין ושוטף, אך בדרגים מקצועיים בעיקר. השיח המדיני־אסטרטגי עמה כמעט אינו קיים וזועק לשמיים בהיעדרו, בעיקר לאור המתיחות הרבה מאוד שקיימת כעת סביב הפעילות המיועדת של צה"ל בציר פילדלפי. נסיעתם זה עתה של בכירי מערכת הביטחון למצרים לקיים סבב פגישות עם מקביליהם חשובה מאין כמותה, אולם יש צורך בטיפוח שיח מדיני שוטף במישור האסטרטגי, שבמסגרתו לא רק נושאים ביטחוניים יידונו, אלא גם עניין ההסתה והאינדוקטרינציה שמושרשים במצרים ומשפיעים באופן עקבי על יחסי שתי המדינות. הסוגיה האחרונה איננה בבחינת תוספת נחמדה, אלא בעלת השלכות אסטרטגיות של ממש.

לישראל ישנם מנופים משלה והשפעה בקרב גורמים נוספים בזירה הבינלאומית, שעליה להפעיל במסגרת חשיבה אסטרטגית ומקיפה בהקשר של מצרים. וזאת, כדי למקסם את המצב הנוכחי לטיפול בסוגיות שלא טופלו עשרות שנים. לא ניתן עוד לאפשר למצרים להכניס לחצי האי סיני כוחות עודפים להסכם השלום כדי להתמודד עם איום הטרור הדאע"שי, כפי שאפשרה ישראל, מבלי לדרוש תמורה. בסופו של דבר תיאום עמדות בנוגע לציר פילדלפי הוא חשוב ביותר, בוודאי להמשך הלחימה ברצועת עזה והבסת חמאס, אך הוא טקטי. ושוב  נעדרת כאן הסתכלות רחבה ואסטרטגית על האתגרים העומדים בפני מצרים ועל השאלה כיצד נוכל לסייע לה במענים יצירתיים, ראשית על מנת שלא תתפתה להישען על איראן ושנית על מנת שגם ישראל תזכה לתשומות אזוריות לאורך זמן.

את השיח האסטרטגי הזה עם מצרים יש למסד עם נציגות בכירה מאוד מטעם הממשלה, אך גם עם מומחים לזירה ולתרבות הערבית, ויפה שעה אחת קודם. כבר למדנו שכל אמת שהיינו משוכנעים בה לפני 7 באוקטובר דורשת הסתכלות מחדש. הימנעות מכך תיחשב כלא פחות מרשלנות הרת אסון.

התפרסם במעריב, בתאריך 3.2.2024.